



DROGMONITOR



drogkutató
intézet

BETEKINTÉS A KRIMINÁLPOLITIKAI ORNITOLÓGIÁBA: HÉJÁK, BAGLYOK VAGY GALAMBOK?

ERDŐS ÁKOS

Az elmúlt napokban megannyi hazai sajtóorgánum beszámolt arról, hogy Kanadában jelentős drogpolitikai változásra kerül sor, miután számos kábítószer (kokaint, heroint, amfetamint, MDMA-t) legalizálnak az ország egy részében (Kovács, 2022; 24.hu).

A médiumok olvasócsalogató szalagcímei mögött azonban egy rendkívül fontos szakmai pontatlanság húzódik meg. Kétségtelen, hogy a köznyelvben legtöbbször a drogpolitika büntetőjogi relevanciáját érintően bináris rendező elvet követve kizárólag tiltásról vagy legalizálásról szokás beszélni. A szakmai és tudományos valóság – ahogy egyébként a droghasználat jelensége is – ettől sokkal árnyaltabb képet mutat.

Először is azt fontos tisztázni, hogy mit is értünk drogpolitika alatt. A drogpolitika olyan szakpolitikát takar, amely a kapcsolódó tudományos szakdiszciplínák által megteremtett tudást integráló sajátos alkalmazási keret egy adott társadalmi-politikai kontextusban. A drogpolitika legmélyebb lényege szerint arra szolgál, hogy a probléma kezelésére az adott összefüggések között legalkalmasabb megoldási rendszert alakítsa ki és valósítsa meg (Topolánszky, 2009). A drogpolitika végeredményben egy gyűjtőfogalom, amely magába foglal számos olyan területet, amely a szerhasználat jelenségéhez

kapcsolódik, például egészségügyi, oktatási, rendészeti, jogalkotási stb. kérdéseket. Téves az az elképzelés, hogy a drogpolitika kizárólag a különböző drogok büntetőjogi megítélésével foglalkozna. Egy ország drogpolitikájának ideális esetben csak egyik eleme a kriminálpolitika, ezen belül a büntetőjogi szabályozás kérdése (Lévay, 2001). Szigorú tudományos értelemben a drogpolitika részét képező kriminálpolitika az, amely felöleli a drogok iránti kereslet- és kínálat csökkentését, valamint az ártalomcsökkentést szolgáló büntetőjog-alkotási tevékenységet, a rendészeti és igazságszolgáltatási intézkedéseket, valamint a bűnmegelőzés kérdéskörét (Lévay, 2004).

Jelen téma szempontjából fontosabb ugyanakkor az a tény, hogy a drogpolitikai irányzatoknak, a bennük érvényesülő büntetőjogi megközelítések szerint nem csak két formáját különíthetjük el. Reuter (1992) korábbi tanulmányában az USA által alkalmazott drogpolitikai irányzatoknak három formáját különítette el, amelyeket szemléletesen „héják”, „baglyok” és „galambok” elnevezéssel illetett. A három típusban nem azonos súlyponttal érvényesül a büntetőjog eszköze. A „héják” típusú drogpolitika súlypontja a szigorú, következetes jogalkalmazáson van, így ebben a büntetőjog primátusa jelentkezik. A „galambok” elnevezésű drogpolitikai irányzat a mérleg nyelvének másik végén helyezkedik el, ahol a legalizálás áll a középpontban, s miután a drogokkal kapcsolatos mindennemű tevékenység a jog által elfogadott kategóriába kerül, illetően módon a büntetőjog teljesen háttérbe szorul. A „baglyok” típusú drogpolitikában viszont kettős kriminálpolitikai modell érvényesül, vagyis a drogfogyasztók és a kereskedők eltérő büntetőjogi megítélés alá esnek. Létezik továbbá egy negyedik, úgynevezett „különutas” drogpolitikai irányzat is, amely egyik korábban említett drogpolitikai megközelítéssel sem egyeztethető össze. Ebben a „modellben” a büntetőjognak rendkívül differenciált szerepe van. Meghatározó a jelentősége a kínálatcsökkentés területén,

fontos tényezője az ártalomcsökkentésnek, a fogyasztás visszaszorításában viszont korlátozott, illetve minimális a szerepe” (Lévay, 2001, 50).

A kanadai Brit Columbiában bevezetett kísérleti intézkedés leginkább ez utóbbi drogpolitika elveit követi, vagyis téves az az állítás, miszerint Kanadában legalizálnák a korábbiakban említett kábítószereket. Az ország ezen részén ugyanis továbbra sem lesz legális például a jogszabályban szereplő kábítószeres értékesítése vagy másoknak történő átadása. A jogalkotó mindössze arra szánja el magát, hogy meghatározott anyagok esetében egy meghatározott mértékig lemond a büntetőjogi hatalmának gyakorlásáról, annak érdekében, hogy csökkentse a drogok tilalmából származó ártalmakat. A mentális egészségért és függőségekért felelős szövetségi miniszter nyilatkozatában is erre utal, amelyben az intézkedés bevezetésének egyik fő indokaként kifejtette: „az ártalomcsökkentéssel szembeni ideológiai ellenállás túl sok éven át életekbe került” (BBC, 2022). Kissé ellentmondásosnak tűnhet persze az a tézis, hogy a szerhasználatot tiltó rendelkezések ártalmakat generálnának. Pedig természetes, hogy ha a szer használatával a fogyasztó önmagában bűncselekményt valósít meg, akkor a szerhasználat során fellépő közvetlenül vagy azzal közvetetten jelentkező problémák esetében sem ő, sem pedig környezete nem motivált a segítségkérésben. Az ártalomcsökkentő politikát képviselő államok elsősorban abból indulnak ki, hogy a nemzet legfőbb értéke és ereje az állampolgárokból rejlik, ezért mindenképp felelős kötelességnek tartja az életük védelmét. Még akkor is, ha azok egyébként saját döntésük nyomán kerültek életveszélyes helyzetbe. Az ártalomcsökkentés tehát egyáltalán nem jelent legalizációt. Mi több, az ártalomcsökkentő drogpolitika elsődlegesen az ártalmas szerek használatának elhagyására törekszik, de fókuszpontját az egészségügyi, szociális és gazdasági ártalmak csökkentésére helyezi, s mindeközben elfogad bizonyos tényszerűségeket, minthogy:

- a tudatmódosító szerek használata az emberiség történetét végigkísérte, és a használatukkal járó ártalmak csökkentése járhatóbb út, mint a használatuk teljes megszüntetése;
- a droghasználót is megilletik ugyanazok a jogok az egészségügyi ellátás területén is, mint a nem használót;
- a büntetés jóval drágább, mint az ártalomcsökkentés;
- először a legártalmasabb droghasználatokra kell fókuszálni (pl. túhasználat), majd ezt követően célszerű a kevésbé ártalmas, veszélyes szerhasználati magatartásokkal foglalkozni (Rácz, 2005).

A Kanadában újonnan bevezetett drogpolitikai intézkedések legfőbb jellemzőit a tudományos valóság tükrében tehát a következők szerint foglalhatjuk össze: (1) Az intézkedések bevezetésének elsődleges célja az ártalomcsökkentés, amelytől a több mint kétezer halálos túladagolás csökkenését várják. (2) Az intézkedés nem jelent végleges elköteleződést a jogalkotó részéről, hiszen az új jogszabályok alkalmazására egyelőre csak egy hároméves „próbaidőszakban” 2023. január 31. és 2026. január 31. között kerül sor. (3) Az intézkedés nem a kábítószeres legalizálásáról, hanem egyes fogyasztói magatartások dekriminalizálásáról, vagyis büntetőjogi mentességéről szól. (4) Az intézkedés csak a kábítószeres egy részére (opioidok, kokain, metamfetamin, MDMA) és csak szigorú mennyiségi korlátok esetén ad mentességet a büntetőjogi szankciók alól. A birtokolt kábítószeres kumulált mennyisége nem lehet több, mint 2,5 gramm. (5) Továbbra is megmaradnak azok a különleges, védett területek, ahol a kábítószeres használata és birtoklása tilalmazott marad, így az általános- és középiskolák, a gyermekjóléti intézmények vagy a repülőterek.

Források

24.hu (2022). Legális lesz a kokain és a heroin Kanadában. 24.hu, 2022. június 02. <https://24.hu/élet-stilus/2022/06/02/legalis-kokain-heroin-kanada-mdma-brit-columbia/>

BBC (2022). Canada trials decriminalising cocaine, MDMA and other drugs. BBC.com, 01 June, 2022. <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-61657095>

Kovács F. (2022). Legalizálják a kokaint és a heroint Kanadában. Index.hu, 2022. június 01. <https://index.hu/kulfold/2022/06/01/heroin-kokain-tuladagolas-kanada-kabitoszer-drog/>

Lévay M. (2001). Héják, baglyok, galambok: változások a kábítószer-fogyasztás kriminálpolitikai megítélésében. Fundamentum, 5(1), 49-57.

Lévay M. (2004). A kábítószer-problémával kapcsolatos kriminálpolitika fejlődési tendenciái az Európai Unióban. In: Lévay M. (szerk.) Az Európai Unióhoz való csatlakozás kihívásai a bűnözés és más devianciák elleni fellépés területén (pp. 94-106). Miskolc: Bíbor Kiadó

Rácz J. (2005). Ártalomcsökkentő drogpolitika. Magyar Tudomány, 166(8), 1010-1016

Reuter, P. (1992). Hawks Ascendant: The Punitive Trend of American Drug Policy. Daedalus, 121(3), 15-52.

Topolánszky Á. (2009). A magyarországi drogpolitika keretei és a Nemzeti Stratégia. In: Felvinczi K. és Nyírádi A. (szerk.) A drogpolitika számokban (pp. 11-56). Budapest: L'Harmattan